Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет
Кафедра вікової та педагогічної психології

Назва дисципліни	КЛІНІЧНА ПСИХОЛОГІЯ
Загальна кількість кредитів та кількість годин для вивчення дисципліни	3,0 кредити / 90 годин
Вид підсумкового контролю	Екзамен
Мова викладання	українська
Викладач	Ольга СОЗОНЮК, доцент кафедри вікової та педагогічної психології
CV викладача на сайті кафедри	https://psuhologia.rshu.edu.ua/kafedra/kafedra-vikovoi-ta-pedahohichnoi-psykholohii
E-mail викладача:	o.sozoniuk@gmail.com
Консультації	*Очні консультації*: розклад присутності на кафедрі згідно з графіком консультацій *Он лайн- консультації:* розклад присутності викладача на спеціальному форумі (в інтернет мережах) згідно з графіком консультацій.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання освітнього компонента «Клінічна психологія» полягає у розширенні теоретичних уявлень про психологічні особливості осіб з різними нозологіями; розширення наукових уявлень про вплив психологічних чинників на стан здоров`я та перебіг хвороби, про психологічні особливості переживання хвороби, а також про види та методи промоції психічного здоров'я та психологічного благополуччя.

Завдання викладання дисципліни – формування системи психологічних знань і компетентностей, необхідних для майбутньої професійної діяльності.

Відповідно до освітньо-професійної програми вивчення освітнього компонента сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Загальні компетентності

ЗК 02. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
ЗК 03. Навички міжособистісної взаємодії.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

СК 01. Здатність пояснити потребу у заходах фізичної терапії, ерготерапії принципи їх використання і зв'язок з охороною здоров'я
СК 04. Здатність враховувати медичні, психолого-педагогічні, соціальні аспекти у практиці фізичної терапії, ерготерапії.
СК 06. Здатність виконувати базові компоненти обстеження у фізичній терапії та/або ерготерапії: спостереження, опитування, вимірювання та тестування, документувати їх результати.
СК 07. Здатність допомогти пацієнту/клієнту зрозуміти власні потреби, обговорювати та пояснювати зміст і необхідність виконання програми фізичної терапії та ерготерапії.

Очікувані результати навчання

ПР 04. Застосовувати у професійній діяльності знання біологічних, медичних, педагогічних та психосоціальних аспектів фізичної терапії та ерготерапії.

ПР 06. Застосовувати методи й інструменти для визначення та вимірювання структурних змін та порушених функцій організму, активності та участі, трактувати отриману інформацію.
ПР 08. Діяти згідно з нормативно-правовими вимогами та нормами професійної етики.
ПР 11. Здійснювати заходи фізичної терапії, ерготерапії для ліквідації або компенсації функціональних та асоційованих з ними обмежень активності та участі в діяльності.
ПР 16. Проводити інструктаж та навчання клієнтів, членів їх родин, колег і невеликих груп.

Зміст навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.
ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КЛІНІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Тема 1. Предмет, методологія і завдання клінічної психології.

Історія розвитку вітчизняної клінічної психології. Історія розвитку зарубіжної клінічної психології. Роль класиків вітчизняної науки у розвитку клінічної психології. Роль класиків зарубіжної науки у розвитку клінічної психології. Особливості професійної діяльності клінічного психолога. Етичні аспекти професійної діяльності клінічного психолога. Структура вітчизняної клінічної психології. Методологічний апарат сучасної клінічної психології. Психодіагностика як складова професійної діяльності клінічного психолога. Психопрофілактика як складова професійної діяльності клінічного психолога. Психотерапія як складова професійної діяльності клінічного психолога. Науково-дослідна робота як складова професійної діяльності клінічного психолога. Зв'язки клінічної психології з біологічними дисциплінами (анатомія, фізіологія, генетика, біохімія, екологія, антропологія). Зв'язки клінічної психології з медичними дисциплінами (неврологія, психіатрія, фармакологія, психотерапія). Зв'язки клінічної психології з психологічними дисциплінами (загальна психологія, психофізіологія, зоопсихологія та порівняльна психологія). Зв'язки і співпраця клінічної психології та соціальної психології. Зв'язки і співпраця клінічної психології та педагогічної психології. Проблеми глобалізації та інформатизації у світлі клінічної психології.

Тема 2. Психічні процеси, стани, властивості та їх клінічний аналіз.

Мозок і психіка. Еволюція психічної діяльності. Психіка як сукупність психічних явищ. Характеристика психічних процесів особистості. Пізнавальні процеси та психологія особистості. Емоційно-вольові процеси та психологія особистості. Характеристика психічних станів особистості. Психічні та функціональні стани. Індикатори функціональних станів: клінічні аспекти. Характеристика психічних властивостей особистості. Теорії темпераменту (фізіологічні, психологічні, конституційні) та проблеми особистості. Характер та психологія особистості.

Особливості психіки і поведінки соматичного хворого. Особливості психіки і поведінки неврологічного хворого. Особливості психіки і поведінки психічного хворого. Особливості психіки і поведінки людини з природженими вадами розвитку. Особливості психіки і поведінки людини з особливими потребами. Затримка психічного і розумового розвитку: клінічні аспекти. Генетичні аспекти психічних процесів, станів і властивостей.

Тема 3. Особистість як об'єкт клінічного дослідження.

Теорії особистості у світлі вітчизняної науки. Теорії особистості у світлі зарубіжної науки. Психоаналітична теорія особистості: історія, проблеми і перспективи розвитку. Особистість: модель «Великої п'ятірки» (OCEAN). Трансперсональна психологія: клінічні аспекти базових перинатальних матриць (БПМ). Клінічні аспекти антропології (конституція у світлі клінічної психології). Особистість та тип поведінки А і В: клінічні аспекти. Екстраверсія, інтроверсія, нейротизм: клінічні аспекти. Особистість і сигнальні системи. Тип нервової системи, темперамент та особистість. Особистість і функціональна асиметрія мозку: клінічні аспекти. Особистість та характер; акцентуація характеру. Деперсоналізація. Аномалії розвитку особистості: олігофренія,

психопатія. Особистість і творчість; творчість здорової та хворої особистості. Генетичні аспекти особистості (генотип і фенотип та особистість).

Тема 4. Клінічні та психотерапевтичні аспекти спілкування.

Основні психологічні компоненти спілкування. Спілкування як комунікативний процес. Моделі комунікації. Комунікативні процеси та сенсорні системи (анатомо-фізіологічні складові комунікації). Зорові (візуальні), слухові (вокальні), тактильні, нюхові, смакові комунікативні канали та їх клінічний аналіз. Вербальні і невербальні компоненти спілкування та їх клінічний аналіз. Роль особистісного простору у спілкуванні. Основні закони спілкування. Тенденції розвитку сучасного спілкування. Гендерні аспекти спілкування. Типи психологічної конституції та особливості спілкування. Особливості спілкування з соматичними хворими. Особливості спілкування з неврологічними хворими. Особливості спілкування з психічно хворими. Психотерапевтичні аспекти спілкування. Моделі психотерапевтичної комунікації: психоаналіз, модель Фрейда, модель Юнга, модель Лакана, групова психотерапія і психодрама, НЛП – нейролінгвістичне програмування. Генетичні аспекти спілкування (психогенетика спілкування).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.
КЛІНІЧНІ АСПЕКТИ РОЗЛАДІВ ПСИХІКИ І ПОВЕДІНКИ З ОСНОВАМИ ПСИХОТЕРАПІЇ І ПСИХОФАРМАКОЛОГІЇ.

Тема 5. Основи нозології: неврози, психопатії, психози та психосоматичні захворювання.

Проблеми норми і патології у клінічній психології. Моделі здоров'я; складові психічного і соціального здоров'я. Моделі хвороби; біопсихосоціальна модель хвороби. Соматоформні психічні розлади як проблема клінічної психології. Межові психічні розлади як проблема клінічної психології. Сигнальні системи людини в нормі та патології. Неврози: неврастенія, невроз нав'язливих станів, істерія, психастенія. Експериментальні неврози. Інформаційні неврози як проблема клінічної психології. Психопатії: збудливі психопати, астенічні психопати, психастенічні психопати, істеричні психопати, шизоїдні психопати, циклоїдні психопати, нестійкі психопати, паранойяльні психопати Психози: маніакально-депресивний психоз, шизофренія, епілепсія.

Психологія аномального розвитку. Поняття «аномальна дитина». Співвідношення біологічного і соціального при розвитку психічних відхилень у дітей. Психопатоподібна поведінка: реакція протесту, реакція імітації, реакції компенсації. Психологічна характеристика дітей при різних формах аномального розвитку (розумово-відсталі діти, затримка психічного розвитку, ідіотія, імбецильність, дебільність, аутизм, психопатія).

Профілактика і психотерапія неврозів, психопатій і психозів. Неврози, психопатії і психози у світлі МКХ-10. Генетичні аспекти неврозів, психопатій і психозів.

Історія розвитку психосоматичної медицини: проблеми вітчизняної і зарубіжної медицини. Проблеми і перспективи розвитку психосоматичної медицини. Психофізіологічна проблема у світлі клінічної психології. Психофізіологічна модель психосоматичних розладів. Психоаналітична модель психосоматичних розладів. Антропологічні складові психосоматичних розладів. Концепція профілю особистості. Концепція алекситимії. Проблеми класифікації психосоматичних розладів. Класичні психосоматичні розлади. Регіональні аспекти психосоматичних розладів. Структура психосоматичної особистості: егоцентризм, емоційний контроль, емоційна незрілість, алекситимія, інфантилізм, амбівалентність, агресія, перфекціонізм, пошукова активність, завчена безпомічність. Роль сім'ї у формуванні психосоматичних розладів. Психосоматичні складові порушення діяльності органів системи дихання, травлення і серцево-судинної системи. Серцево-судинні захворювання у світлі клінічної психології. Психосоматика і дерматологія. Психосоматичні складові порушення діяльності органів ендокринної системи. Йододефіцитні захворювання у світлі клінічної психології. Біль: психосоматичні складові. Емоційно-вольова сфера особистості та проблеми психосоматики. Психічні стани та проблеми психосоматики. Стреси, фобії, депресії та проблеми психосоматики. Синдром хронічної втоми:

клінічні аспекти. Плацебо-ефект: клінічні аспекти. Профілактика і психотерапія психосоматичних розладів. Клінічні аспекти холістичної (холотропної) медицини. Психосоматичні розлади у світлі МКХ-10. Генетичні аспекти психосоматичних розладів.

Тема 6. Клінічні аспекти девіантної та адиктивної поведінки.

Проблеми адаптації у світлі клінічної психології. Поняття про девіантну (відхилення) і адиктивну (залежність) поведінку. Клініко-фізіологічні основи девіантної поведінки. Соціально-психологічні чинники девіантної поведінки. Основні форми девіантної поведінки (алкоголізм, наркоманія, токсикоманія; агресивна поведінка; суїцидальна поведінка; сексуальні девіації). Вікові і статеві аспекти девіантної та адиктивної поведінки. Проблеми акселерації у світлі клінічної психології. Проблеми куріння у світлі клінічної психології. Проблеми алкоголізму у світлі клінічної психології. Проблеми наркоманії і токсикоманії у світлі клінічної психології. Сексуальні проблеми у світлі клінічної психології. Клінічні аспекти суїцидної поведінки. Залежність від роботи (роботоголія). Залежність від гри (гемблінг). Віртуальна залежність (кіберадикція). Проблеми профілактики девіантної та адиктивної поведінки. Генетичні аспекти девіантної та адиктивної поведінки. Проблеми євгеніки у світлі клінічної психології. Девіантна і адиктивна поведінка у світлі МКХ-10. Генетичні аспекти девіантної та адиктивної поведінки.

Тема7. Основи психотерапії та психофармакології розладів психіки і поведінки.

Психотерапія як комунікативний процес. Особливості психотерапії у соматичній клініці. Особливості психотерапії у неврологічній клініці. Особливості психотерапії у психіатричній клініці. Клінічні аспекти психотерапії: раціональна психотерапія. Клінічні аспекти психотерапії: психоаналіз. Клінічні аспекти психотерапії: аутотренінг. Зовнішні способи корекції психічного (функціонального) стану: функціональна музика (музикотерапія), ароматерапія, фототерапія (терапія кольорами), контактний і безконтактний масаж, фармакологічна корекція, гіпноз і навіювання, НЛП – нейрон-лінгвістичне програмування. Прийоми саморегуляції психічного (функціонального) стану: спеціальна дихальна гімнастика, м’язова релаксація, біологічний зворотній зв’язок, аутогенне тренування, медитація. Народна (нетрадиційна) медицина та проблеми профілактики розладів психіки і поведінки. Особливості саногенного мислення.

Біологічні методи профілактики та лікування розладів психіки і поведінки. Інсулінокоматозна, електроконвульсивна, пірогенна терапія. Розвантажувально-дієтична терапія. Психофізіологічні складові психофармакології. Біохімічні (нейромедіатори) складові розладів психіки і поведінки. Психотропні препарати та їх психофармакологічна дія. Транквілізатори. Нейролептики. Антидепресанти. Препарати – стимулятори нервової системи. Ноотропи – препарати метаболічної дії. Нормотимічні препарати. Психоделіки (духовна ілюзія): ЛСД-25 (диетиламід лізергінової кислоти), ДРТ (диметилтриптамін), мескалін, серніл, психоцибін. Лікарські трави та проблеми профілактики розладів психіки і поведінки. Народна (нетрадиційна) медицина та проблеми фізичної терапії .

Рекомендована література та інформаційні ресурси

Основна

1. Галецька І. Клініко-психологічне дослідження: навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 242 с.
2. Гальчук О.Я. Клінічна психологія: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2012. 216 с.
3. Зінченко С.М. Медична психологія.: навчальний посібник. Київ., 2006. 108 с.
4. Клінічна психологія: навч. посібник / укл. Ю.П. Никоненко. Київ.: КНТ, 2016. 369 с.
5. Коляденко Н.В. Клінічна психологія: опорний конспект лекцій. Київ: ІПК ДСЗУ, 2006.
6. Максименко С.Д., Цехмістер Я.В., Коваль І.А., Максименко К.С. Медична психологія : підручник / за заг. ред.. С.Д.Максименка. Київ : Слово, 2014. 516 с.
7. Медична психологія : підруч. ; за заг. ред. докт. мед. наук, проф. І. Д. Спіріної. Дніпро : ЛІРА, 2022. 300 с.

8. Федосова Л.О. Клінічна психологія. Київ.: ДП «Вид.дім «Персонал», 2013. 248 с.
9. Шебанова С.Г., Шебанов В.І. Клінічна психологія: навчально-методичний посібник. Херсон, 20098. 192 с.

Допоміжна

1. Галецька І., Сосновський Т. Психологія здоров'я: теорія та практика. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 338 с.
2. Генрі Окамото. Основи фізичної реабілітації. Львів: Галиц. вид. спілка, 2002. 294 с.
3. Клінічна психодіагностика: практикум / Редактор-упорядник проф. М.В.Миколайський. Івано-Франківськ, 2006. 228 с.
4. Клінічна психологія: словник-довідник / автор-уклад. С.В. Діденко. Київ: Академвидав, 2012. 320 с.
5. Максимова Н.Ю., Мілютіна К.Л., Піскун В.М. Основи дитячої патопсихології. Київ, 2006. 424 с.
6. Медична психологія: навч.посібник для самопідготовки студентів/ Центральний методичний кабінет з вищої медичної освіти:/Упорядники Абрамов В.А., Вітенко І.С., Бурцев О.К. та ін. Донецьк: Каштан, 2003. 118 с.
7. Мушкевич М.І. Клінічна психодіагностика: методичні рекомендації для студентів факультету психології. Луцьк, 2006. 170 с.
8. Мюллер М. Якщо Ви пережили психотравмуючу подію / пер. з англ. Д.Бусько, наук. ред. К.Явна. Львів; Вид-во УКУ «Свічадо», 2014. 120 с.
9. Основи загальної і медичної психології / За ред.. І.С. Вітенка, О.С. Чабана. Тернопіль: Укрмедкнига, 2003. 344 с.
10. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О.М. Степанов. Київ.: Академвидав, 2006. 424 с.

Інформаційні ресурси

1. Колесник Н.Т. Клінічна психологія: навчальний посібник [Електронний ресурс]: URL : https://stud.com.ua/28948/psihologiya/klinichna_psihologiya
2. Наконечна Ю.П. Клінічна психологія: навч. посібн. URL : https://pidru4niki.com/88714/psihologiya/klinichna_psihologiya
3. Міжнародний класифікатор хвороб МКХ-10. URL : https://web.archive.org/web/20170619070810/http://mkh10.com.ua/

Система оцінювання

Рівень знань здобувачів вищої освіти оцінюється відповідно до Положення про оцінювання знань та умінь здобувачів вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету.

Підсумкова (загальна) оцінка з навчальної дисципліни є сумою оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності: поточне та підсумкове оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи (модульний контроль); оцінка за ІНДЗ.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

<table>
<tr><td colspan="4">Змістовий модуль 1</td><td colspan="3">Змістовий модуль 2</td><td>ІНДЗ</td><td>Екзамен</td><td>Разом</td></tr>
<tr><td>Т1</td><td>Т2</td><td>Т3</td><td>Т4</td><td>Т5</td><td>Т6</td><td>Т7</td><td rowspan="3">20</td><td rowspan="3">40</td><td rowspan="3">100</td></tr>
<tr><td>15</td><td>15</td><td>15</td><td>15</td><td>15</td><td>15</td><td>20</td></tr>
<tr><td colspan="4">Модульний контроль -10 балів</td><td colspan="3">Модульний контроль – 10 балів</td></tr>
<tr><td colspan="8">Розрахунковий коефіцієнт -0,4</td></tr>
</table>

Критерії по видах діяльності

№ з.п.	Вид навчальної діяльності*	Оціночні бали*	Кількість балів
Т1	Робота на лекційних заняттях*, опорні конспекти лекцій Виконання завдань на практичних заняттях*** Виконання завдань самостійної роботи	5 5 5	15
Т2	Робота на лекційних заняттях, опорні конспекти лекцій Виконання завдань під час практичних занять Виконання завдань самостійної роботи	5 5 5	15
Т3	Робота на лекційних заняттях, опорні конспекти лекцій Виконання завдань під час практичних занять Виконання завдань самостійної роботи	5 5 5	15
Т4	Робота на лекційних заняттях, опорні конспекти лекцій Виконання завдань під час практичних занять Виконання завдань самостійної роботи	5 5 5	15
Модульний контроль (тестування)		10	10
Т5	Робота на лекційних заняттях, опорні конспекти лекцій Виконання завдань під час практичних занять Виконання завдань самостійної роботи	5 5 5	15
Т6	Робота на лекційних заняттях, опорні конспекти лекцій Виконання завдань під час практичних занять Виконання завдань самостійної роботи	5 5 5	15
Т7	Робота на лекційних заняттях, опорні конспекти лекцій Виконання завдань під час практичних занять Виконання завдань самостійної роботи	5 10 5	20
Модульний контроль (тестування)		10	10
Індивідуальне навчально-дослідне завдання		20	20
Розрахунковий коефіцієнт		0,4	**60**
Підсумковий тест / Екзамен		40	40
Разом		100	

*Робота на лекційних заняттях передбачає участь у дискусії, обговоренні основних питань, доповнення за матеріалами додаткової літератури.

** Робота на практичному занятті передбачає: виступ на практичному занятті, доповнення у ході заняття (за матеріалами додаткової літератури), участь у дискусії, обговоренні питань під час основного виступу, опорний конспект підготовки до практичного заняття, виконання завдань самостійної роботи.

Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Завдання здобувачі вищої освіти мають виконувати і здавати відповідно до графіку освітнього процесу. Перескладання модулів, заліків, екзаменів відбувається у терміни ліквідації академічних заборгованостей, визначених кафедрами та деканатами.

Політика щодо академічної доброчесності. Здобувач вищої освіти під час виконання самостійної та індивідуальної роботи повинен дотримуватись політики доброчесності. У разі наявності плагіату в будь-яких видах робіт здобувача вищої освіти він отримує незадовільну оцінку і повинен повторно виконати завдання, які передбачені у силабусі.

Силабус розроблено на основі робочої програми навчальної дисципліни «Клінічна психологія» (протокол засідання кафедри вікової та педагогічної психології від 12 травня 2025 р., № 6)